

О НЕКИМ УТИЦАЈИМА У БУГАРСКОЈ БАРАЦИ: ИНТЕРВЈУ СА МИЛИСАВОМ САВИЋЕМ**

Магда Миликић: Познато је колико је Сартр утицао на Вас и Вашу генерацију. Марк Курлански у књизи 1968: *the Year that Rocked the World* између осталих наводи и Камија као једног од аутора који је младе широм света подстицао на побуну. Да ли је то био случај у Југославији? Како се у Вашој генерацији тада гледало на Камија и његово схватање *побуњеног човека*? И уопште, како сте перципирали Камија и његово стваралаштво? Ками је 1957. добио Нобелову награду за књижевност, те је вероватно био популаран међу младима у Југославији, посебно имамо ли у виду да је његов егзистенцијализам међу омладином фигурирао и као једна врста 'моде', односно интелектуалне позе.

Милисав Савић: Могу да говорим само у своје име. Био ми је ближи Сартр, можда и због његове директне и отворене ангажованости. Али, у суштини, ја сам упражњавао поетику барбарогенија. То значи што максималнији отклон од светске литературе, која је у огромним количинама опонашана, углавном траљаво и неуспело. Узоре сам тражио пре свега у нашој литератури: Вук Караџић, Бора Станковић, Миодраг Булатовић.

Магда Миликић: У време настајања приповедака из *Бугарске барак* Желимир Жилник је снимио експериментални филм под називом *Српске фреске*. У том аматерском филму, о ком се може читати у тадашњим *Видицима*, заступљени су одређени мотиви које затичемо и у Вашој приповеци „Хроника са клозетских зидова”. Да ли Вам је познат тај Жилников филм, који је у међувремену загубљен? Овај субверзивни филм

* magdamilic95@gmail.com

** Интервју је настао у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број 451-03-136/2025-03 од 27. 01. 2025.

приказује „сексуалије новосадских тоалета”, критикујући државни систем и растућу потрошачку културу. Да ли је тај филм утицао на Ваше писање, конкретно на „Хронику”?

Милисав Савић: Никад нисам видео поменути Жилников филм. За Жилника сам сазнао касније, тек после филма *Рани радови*.

Магда Миликић: Приповетка „Конобар и мотор” говори о конобару Бурсу који купује мотор не би ли постао један од варошких ’фрајера’. „Увече, дотеран, у белој мајици, када је корзо био најживљи, Бурсо се возуцао уз улицу и низ улицу. Само да га види свет”. Таква представа младића наликује на Марлона Бранда у филму *The Wild One* (1953) Ласла Бенедека¹, нарочито ако имамо у виду да је белу мајицу као маскулини модни комад тада у великој мери популаризовао управо Брандо, између осталог у филму *Трамвај звани жеља* (1951) Елије Казана. Да ли су тадашњи филмови и глумачке звезде утицали на поимање урбаног ’дасе’ у Вашој раној прози? Уз прерано преминулог Џејмса Дина, Брандо је у то време међу младим Југословенима био један од најпопуларнијих, ако не и најпопуларнији глумац.

Милисав Савић: Не верујем да је Брандо имао утицаја на формирање мог конобарчића. Али филм је извршио велики утицај на моју прозу. Као гимназијалац редовно сам гледао филмове у рашчанској биоскопској сали, који су често били прекидани због кvara на пројектору. Кад би пристигао неки филм француског новог таласа, као *Прошле године у Маријанбаду* или *До последњег даха*, био сам често једини гледалац.

Но, највећи утицај на мене имали су филмови Живојина Павловића, посебно *Кад будем мртав и бео*. Није ни чудо да сам са Павловићем водио три-четири разговора [интервјуа у *Студенту*, прим. М. М.]. Свакако, и филмови Александра Петровића, Мирослава Антића, Јоце Живановића и те како су имали одјека у нашој прози. Из тог разлога ја сам конкурисао за филмску режију на Академији. Нисам прошао из чисте глупости. Сопствене. Но, у филму *Празник Ђорђа Кадијевића* играо сам малу улогу. То је крај 1968. Од хонорара купио сам писаћу машину на којој сам откуцао *Бугарску бараку*.

Магда Миликић: У збирци се помиње беспосличар и гребатор по имену Роко. Ако Вам је инспиративно, можете прокоментарисати откуд баш тај надимак. Да ли је то име односно надимак било често у послератној Југославији? То име је посебно карактеристично за далматинско и италијанско подручје. Роман *Кратки излет* (1965) Антуна Шољана говори о

¹ Филм је код нас преведен као *Дивљак*.

необичној фигури авантуристе Рока. Исто тако, у Југославији је шездесетих година био популаран неореалистички *Роко и његова браћа* (1960) Лукина Висконтија.

Милисав Савић: Вероватно се неки тип из Рашке тако звао. Могуће је да је он добио надимак по јунаку Висконтијевог филма. Мада сумњам. За Шољана сам такође чуо касније.

Магда Миликић: Према једној НИН-овој анкети из 1959, средњошколци од 17–18 година кришом су читали романе попут *Римљанке* (1947) Алберта Моравије. Да ли је било неких књига које сте Ви и Ваша генерација потајно читали? Можда роман *Бела жена* (1955) Бранка В. Радичевића, који помињете као значајан на плану освајања табу-тема у култури послератне Југославије?

Милисав Савић: Сигурно мислите на моје гимназијске дане. Погодили сте: читао сам *Белу жену*. Па сам чак у Новом Пазару упознао жену која га је инспирисала за тај роман. У роману *Љубави Андрије Курандића* чак помињем неке ликове из литературе који подстичу мог јунака на мастурбирање. Чуо сам да је Добрица Ћосић био пријатно изненађен кад је налетео на пасус у којем Андрија мастурбира замишљајући његову Симку из *Корена*. Да, листали смо и историје уметности, парећи очи на одалискама, посебно Рубensoвим (шоферски утицај). Још је за мене била сцена из филма *До последњег даха* у којој главна глумица показује у кревету обнажене груди.

Магда Миликић: У једном интервјуу сте поменули да сте са тринаест година наводно покушали да побегнете у Америку. Да ли је то тачно? Зашто Вас је у тим годинама фасцинирала Америка? Има ли то везе са Селинцевим *Ловцем у житу* (1951), романом који сте поменули као омиљени у тинејџерском периоду? Шта је за Вас и Вашу генерацију значио тај роман, односно шта је значила Америка? Двоје младих (анти)јунака *Бугарске баракe* Америку помињу као место на које ће побећи из учмале провинције. То вероватно има везе са културолошким утицајем САД, нарочито на младе у послератној Југославији. Историчар Александар Раковић пише и да су током шездесетих холивудски филмови били један од окидача за одлазак југословенских радника на рад у Западну Европу.

Милисав Савић: Америка се наметала као рај. Земља лепих девојака и младића. Богата. О том мом бекству за Америку говори прва глава мог романа *Хлеб и страх*. Потпуно аутобиографска. *Ловац у житу* показао је да се

успешан роман може написати с тачке гледишта непоузданог приповедача, у сленгу, некој врсти непризнатог и маргиналног језика. Нису само филмови већ и литература стварали од Америке обећану земљу. Велики утицај на прозу имали су Хемингвеј, Фокнер, Томас Вулф, Штајнбек. Тек касније долази руска литература, посебно она из револуционарних времена (Пилњак, Бабељ, Булгаков).

Магда Миликић: Неке од Ваших раних (анти)јунака затичемо са цигаретом у углу усана, у, како се наводи, „баналној филмској пози”. Како бисте то прокоментарисали? То се свакако може тумачити као белмондовска сцена, што се и експлицира у *Љубавима Андрије Курандића* (1972), мада таква поза има и шире значење. Како бисте Ви то објаснили: шта је значила цигарета у то време, а шта је за Вас и Вашу генерацију значио француски нови талас, и уопште, шта су значили све популарнији филмови о делинквентима и криминалцима?

Милисав Савић: Постојала је у главној улици у Рашки фотографска радња, мислим да се власник звао Жика, и цео тај излог био је излепљен фотографијама младића у филмској пози, са цигаретом у углу усана. Цигарета је била знак модерности. И секси мушког изгледа. Наравно да су делинквенти и криминалци у уметности и у животу имали све наше симпатије. Били су нека врста побуњеника против бирократизованог света који су представљали краваташи. На улици је био живот, у канцеларијама умртвљена бирократија.

Магда Миликић: Можете ли за ову прилику да се сетите неких ТВ и/или радио-емисија које сте пратили током шездесетих година? Шта сте читали од штампе, од новина, часописа, који тада постају све бројнији и све популарнији?

Милисав Савић: Сећам се серије о Бурдушу. Много ми се допадала. Ваљда што сам тада доста времена проводио по кафанама, са Циганима свирачима и провинцијским певаљкама. Чак сам за *Студент*, уз извесне отпоре мојих другара, направио краћи интервју са сценаристом Жиком Лазићем.

За време гиманзијских дана, чувајући краве, слушао сам на транзистору (ретка и скупа стварчица) углавном италијанске канцоне.

Политику сам читао, редовно, од гимназијских дана. *НИН* такође, нарочито је био занимљив део са избором текстова из стране штампе. Читао сам и *Илустровану политику*, коју је куповао мој комшија. Куповао сам

повремено и *Чик* и *Старт*, прве наше еротске магазине. У *Старту* сам објавио причу „Зелена река њеног тела”, за коју сам добио хонорар у висини професорске плате.

У новопазарској библиотеци читао сам књижевне часописе. Није их било много. Неки су били црногорски и босанскохерцеговачки. Читао сам и *Данас*, један од најбољих књижевних листова, који није дуго потрајао. Кад смо покретали лист *Књижевна реч*, било је предлога да се назове *Данас*. У Београду међу младим писцима био је врло цењен часопис *Видици*. Црну прозу у *Видике* увео је Славко Лебедински, од кога сам доста научио о прози (као Рус, Славко је знао и преводио руске авангардне писце).

Магда Миликић: У приповеткама *Бугарске баракe* помиње се низ песама: „Нишка бања, топла вода”, „Марамича, свиленица”, „Са Овчара и Каблара”. Такође, у збирци се помињу наслови песама „Ој, Милане, јабуко зелена, што си рано увенула”, „Крагујевцу, граде мили”, које нисам успела да пронађем. Да ли су можда у питању псеудореференце, односно песме које заправо не постоје?

Милисав Савић: Нису. Све те песме чуо сам по рашчанским кафанама.

Магда Миликић: Као и многе приповетке *Бугарске баракe*, роман *Чанги* (1963) хрватског аутора Алојза Мајетића говори о делинквентској омладини, о клапи која опонаша филмске антијунаке. У једном тексту Пера Зупца Ваше приповетке се и пореде са овим делом – да ли сте у време писања приповедака из *Бугарске баракe* читали Мајетићево дело, односно да ли је оно на неки начин утицало на Ваше писање?

Милисав Савић: Заиста се не сећам. Роман сам читао, пре или после писања *Бугарске баракe*, не знам. Допао ми се.

Примљено/Received: 24. 9. 2025.

Прихваћено/Accepted: 25. 9. 2025.